

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 143/2023-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Martinom Lopuchom, PhD., advokátom, Námestie slobody 7, Michalovce, proti uzneseniam Okresného súdu Michalovce č. k. 11C/14/2019-532 z 2. decembra 2022 a č. k. 11C/14/2019-545 z 30. januára 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 7. februára 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uzneseniami v civilnom spore, ktoré žiada zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.

II.

2. Sťažovateľka sa žalobou proti žalovanému domáhala peňažnej náhrady za obmedzenie jej vlastníckeho práva k pozemkom pod pozemnými komunikáciami žalovaného. Sporným bolo, či je náhrada jednorazová alebo opakovaná. Na dovolanie žalovaného najvyšší súd zrušil rozsudok krajského súdu, ktorým bola sťažovateľke priznaná opakovaná náhrada. Hoci ho najvyšší súd zrušil pre nedostatok odôvodnenia, konštatoval, že nebol dôvod odkloniť sa od jeho skoršieho rozhodnutia (8Cdo/17/2019), podľa ktorého je náhrada jednorazová. Krajský súd, riadiac sa týmto právnym záverom najvyššieho súdu, druhým rozsudkom sťažovateľke náhradu nepriznal.

3. Sťažovateľka požiadala o oslobodenie od súdneho poplatku za dovolanie proti druhému rozsudku krajského súdu, na čo jej vyšší súdny úradník uznesením oslobodenie nepriznal. Odôvodnil to tým, že sťažovateľku nemožno porovnať s fyzickou osobou, keď iba okolnosť, že sa jej nedarí v podnikaní, nie je dôvod na oslobodenie. Konštatoval, že za prechodnú nepriaznivú finančnú situáciu môže dovolacie rozhodnutie, zrušujúce rozsudok krajského súdu v prospech sťažovateľky,

na čo si žalovaný proti sťažovateľke uplatnil vydanie bezdôvodného obohatenia už exekučne vymáhaným platobným rozkazom, proti ktorému sťažovateľka nepodala odpor. Prihliadol aj na to, že v dovolacom konaní si sťažovateľka uplatňuje nárok, o ktorom už krajský súd právoplatne rozhodol v intenciách záverov najvyššieho súdu.

4. Sťažovateľka podala proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka sťažnosť. Označila ho za protirečivé, keď konštatuje, že okrem majetkových pomerov je dôležitá aj povaha uplatneného nároku, no bez bližšej konkretizácie. Tvrdila, že jej nárok je dôvodný, pretože ak žiadny orgán štátu neobmedzí vlastnícke právo k pozemkom, náhrady za užívanie ktorých sa domáha, nemôže byť pozemok zaťažený vecným bremenom a náhrada za ich užívanie musí byť priznaná opakovane. Za absurdné považuje konštatovanie, že nepodala odpor proti platobnému rozkazu, keď sa nesporne bezdôvodne obohatila na základe rozhodnutia krajského súdu, vychádzajúceho z neústavných záverov najvyššieho súdu. Preto nesúhlasí s tým, že nedostatok jej majetku súvisí s podnikateľskou činnosťou, keď je spôsobený neústavným rozhodnutím súdu, ktorého nápravy sa domáha odvolaním. Za arbitrárne považuje aj konštatovanie, že právnickú osobu nemožno podrobiť rovnakým kritériám ako fyzickú, keď § 254 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) nerozlišuje subjekty žiadajúce o oslobodenie. Navyše, ak sa zmenia pomery, možno oslobodenie odňať aj so spätnou účinnosťou. Nesúhlasí ani s tým, že len nedostatok peňazí nie je dôvod na oslobodenie od poplatku, keď v žiadosti uviedla, že nemá žiadny iný majetok, čo jej znemožňuje zabezpečiť si úver. Exekútor zriadil na všetkých nehnuteľnostiach sťažovateľky záložné právo, zexekvoval všetky peniaze na účte rovnako ako pohľadávky vyplatené jej dlžníkmi. Exekútor už vymohol 195 775 eur, pričom zostáva ešte vymôcť 20 780 eur.

5. Ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením z 2. decembra 2022 (právoplatným 7. decembra 2022) sudca zmenil uznesenie vyššieho súdneho úradníka tak, že sťažovateľke priznal oslobodenie od súdneho poplatku v rozsahu 70 %. Sudca prihliadol na majetkovú situáciu sťažovateľky, v jej neprospech vedenú exekúciu a výšku súdneho poplatku. Skutočnosti, ktoré sťažovateľka deklarovala a ktoré preukázala, odôvodňujú jej schopnosť zaplatiť poplatok 4 957,50 eur. Konštatoval, že sťažovateľka prijala plnenia pohľadávok 78 047 eur a hoci boli zexekvované, jej finančná situácia nie je až taká, ako to tvrdila v žiadosti. Zohľadnil to, že sťažovateľka je zavinene v nepriaznivej situácii, keď nepodala odpor proti platobnému rozkazu. Ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením z 30. januára 2023 vyšší súdny úradník dovolacie konanie pre nezaplatenie súdneho poplatku zastavil.

III.

6. Podľa sťažovateľky je namietané uznesenie sudcu o sťažnosti proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka nezrozumiteľné, arbitrárne a nevychádza zo zistených skutočností. Hoci bolo preukázané, že všetky peniaze na účte vrátane vyplatených pohľadávok boli zexekvované, okresný súd bez ďalšieho konštatoval, že finančná situácia sťažovateľky nie je až taká zlá. Sťažovateľka od počiatku tvrdila a preukázala, že nemá žiadny majetok na zaplatenie poplatku. Sťažovateľka namieta, že súd nevysvetlil vplyv podania odporu proti platobnému rozkazu na jej schopnosť zaplatiť poplatok. Opakovane tvrdila, že závery najvyššieho súdu v prvom rozhodnutí o dovolaní, ktorým bolo zrušené v jej prospech rozhodnutie krajského súdu, sú v rozpore so závermi ústavného súdu. Sťažovateľka poukazuje na to, že exekúcia, protiústavné rozhodnutie najvyššieho a následne

krajského súdu, úbytok jej majetku a neschopnosť zaplatiť poplatok sú vo vzájomnej príčinnej súvislosti. Sťažovateľke bol zamedzený prístup k dovolaciemu a následne ústavnému prieskumu nezákonných rozhodnutí len pre objektívnu nemožnosť zaplatiť súdny poplatok. Poukazuje na rozhodnutie okresného súdu v obdobnej veci (19C/192/2014), keď jej sudca po podaní sťažnosti priznal oslobodenie od poplatku v celom rozsahu.

7. Sťažovateľka ústavnou sťažnosťou namieta aj uznesenie okresného súdu o zastavení dovolacieho konania, keďže je priamym následkom namietaného uznesenia sudcu o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o jej žiadosti o oslobodenie od poplatku. Sťažovateľka pre dôvody hodné osobitného zreteľa nepodala proti uzneseniu o zastavení dovolacieho konania sťažnosť, keďže v nej možno namietat len skutočnosti preukazujúce zaplatenie poplatku.

IV.

8. Povinnosť zaplatiť súdny poplatok za poplatkový úkon v civilnom konaní nemôže byť považovaná za obmedzenie práva na prístup k súdu, ktoré by bolo samo osebe nezlučiteľné s čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ak je strana priamo zo zákona oslobodená od súdneho poplatku, no napriek tomu pre nezaplatenie súdneho poplatku dôjde k zastaveniu konania, znamená to zásah do práva na prístup k súdu, teda porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (II. ÚS 579/2018). Aj zastavenie konania pre nezaplatenie súdneho poplatku, ktorý podľa zákona nemá byť zaplatený alebo má byť zaplatený v nižšej ako súdom žiadanej výške, môže viesť k porušeniu práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

9. Výklad a aplikácia individuálneho oslobodenia od súdneho poplatku podľa § 254 CSP, ktorý upravuje podmienky prístupu k súdnej ochrane, musí byť v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu, ktorým je poskytnutie materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv strán sporu (I. ÚS 464/2010). Predmetom ústavného prieskumu nevyhnutne musia byť aj rozhodnutia všeobecných súdov o žiadostiach o oslobodenie od súdneho poplatku a na to nadväzujúce rozhodnutia o zastavení konania. Preto na rozhodovanie všeobecných súdov o žiadostiach o oslobodenie od súdneho poplatku treba klásť primerane požiadavky, ktoré sú vyvoditeľné zo základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Znamená to predovšetkým to, že takéto rozhodnutie musí mať zákonný podklad a nemôže byť výsledkom arbitrárneho prístupu či zjavne nesprávneho posúdenia situácie predpisom podústavného práva, ktorým je v tomto prípade Civilný sporový poriadok (III. ÚS 331/2022).

10. Za možnú prekážku prístupu k súdu treba považovať rozhodnutie o zastavení konania ako následok neoslobodenia od poplatku, a preto sú namietané uznesenia vo vzájomnej súvislosti spôsobilé byť predmetom ústavného prieskumu (I. ÚS 248/2015). Z hľadiska posúdenia dôvodnosti ústavnej sťažnosti je rozhodné, či závery okresného súdu len o čiastočnom oslobodení sťažovateľky od súdneho poplatku sú výsledkom zjavného, ústavne relevantného omylu a či sú spôsobilé zasiahnuť do jej práv na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie. Tak tomu nie je, a preto bola ústavná sťažnosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá ako zjavne neopodstatnená.

11. Pri aplikácii § 254 ods. 1 CSP má súd skúmať celkovú majetkovú situáciu žiadateľa bez ohľadu na jej príčiny. Súd rozširuje kritériá § 254 ods. 1 CSP nad rámec zákona, ak aplikuje pri rozhodovaní o oslobodení od poplatku podnikateľské riziko, a tým diferencuje žiadateľov na podnikateľov a nepodnikateľov. V časti, že sťažovateľka je povinná znášať podnikateľské riziko, čo nie je dôvod na oslobodenie od poplatku, a že nepodala odpor proti platobnému rozkazu, postupoval okresný súd v rozpore s procesnou normou. Tieto arbitrárne závery boli však korigované tým, že nielen z tohto dôvodu nebola sťažovateľka oslobodená od poplatku v celom rozsahu.

12. § 254 ods. 1 CSP treba vykladať v súlade s čl. 5 CSP, podľa ktorého môže súd odmietnuť procesné úkony sledujúce bezúspešné uplatňovanie práva. Preto je výslovne nenormovaným kritériom oslobodenia od poplatku predpokladaná dôvodnosť nároku, ktorú je súd pri rozhodovaní povinný skúmať. Hoci ani sudca, ani vyšší súdny úradník explicitne nekonštatovali bezúspešnosť dovolania sťažovateľky, implicitne ju možno vyvodiť z časti odôvodnenia, podľa ktorej o nároku sťažovateľky právoplatne rozhodol krajský súd v intenciách záverov najvyššieho súdu. Tento záver okresného súdu nemožno považovať za svojvoľný, keď sa sťažovateľka dovolaním domáhala aplikácie právneho posúdenia, o ktorého nesprávnosti najvyšší súd už kasačne záväzne rozhodol. Podmienka pravdepodobnosti úspechu žiadateľa, hoc aj v dovolacom konaní, má zabrániť zaťažovaniu najvyššieho súdu pred dovolaniami proti právnym záverom bez zmeny skutkového stavu, ktoré už boli predmetom individuálneho dovolacieho prieskumu.

13. Namietané uznesenie sudcu o sťažnosti je stručné, bez konkrétnych úvah o tom, prečo je sťažovateľka schopná zaplatiť súdny poplatok v rozsahu 30 %. Preto treba posúdiť, či zastavením dovolacieho konania v dôsledku tohto rozhodnutia o čiastočnom oslobodení od poplatku bol sťažovateľke odopretý prístup k dovolaciemu konaniu v miere porušenia práva na spravodlivý súdny proces. Účelom čl. 6 ods. 1 dohovoru je dosiahnutie spravodlivého súdneho procesu, preto nemožno neprimeraným peňažným obmedzením zabrániť vzniku procesu. Vo veci sťažovateľky súdny proces prebehol, výsledkom čoho je právoplatné rozhodnutie krajského súdu, ktorý bol viazaný kasačnou záväznosťou rozhodnutia najvyššieho súdu. Preto sťažovateľke nebolo odopreté právo na súdnu ochranu, keď o ňou uplatnenom nároku všeobecné súdy meritórne rozhodli.

14. Závery rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva (KOM, spoločnosť s ručením obmedzeným proti Slovensku z 2. 9. 2021, sťažnosť č. 56293/15), na ktoré sťažovateľka v sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka poukazovala a podľa ktorých je neoslobodenie od poplatku len pre podnikateľské riziko nepresvedčivé, nemožno automaticky vzťahovať aj na vec sťažovateľky. Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil, že neoslobodenie od poplatku a zastavenie konania bolo pred súdom prvej inštancie, čo viedlo k tomu, že vec nebola nikdy meritórne prejednaná. Vo veci sťažovateľky treba zohľadniť, že ňou uplatnený nárok bol v merite prejednaný a bol predmetom prieskumu najvyššej inštancie všeobecného súdnictva. Preto nemožno dospieť k záveru, že by namietané uznesenia okresného súdu zabránili súdu spravodlivo konať o nároku sťažovateľky.

15. Nemožno dospieť ani k záveru, že by bol sťažovateľke odopretý prístup k dovolaciemu a ústavnému prieskumu právnych záverov o povahe uplatňovanej náhrady v intenzite, ktorá by mohla viesť k záveru o porušení jej ústavných práv. Výklad pre vec sťažovateľky rozhodujúcej právnej normy bol už viackrát predmetom prieskumu či už najvyššieho alebo ústavného súdu. Rozhodovacia prax najvyššieho súdu sa ani plynutím času nezmenila. Právny záver, aplikácie

ktorého sa sťažovateľka domáhala, bol predmetom dovolacieho prieskumu, hoc nie na jej dovolanie. To však nič nemení na tom, že jej nebolo upreté právo na súdnu dovolaciu ochranu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 16. marca 2023

Robert Šorl
predseda senátu